

عملیاتی شدن تزریق واکسن ایرانی تاثیر زیرساختی مهمی بر بهداشت و درمان و اقتصاد کشور دارد

واکسن استراتژیک

واقعیت ماجرا اینکه، در این سه سال واندی کار در روزنامه، نوشتن در حوزه اجتماعی و سرورکله زند یا انواع و اقسام سوزه و صفحه سیاه کردن ها، کمتر زمانی بوده که از خبر خوشی نوشته باشیم، یا اتفاق خاص و خوبی افتاده باشد که من از آن روایتی داشته باشم. تا بوده از فقر، شکاف، بیکاری، بلایا و... بوده و من مدام از اینها نوشته‌ام. این بار اما علی‌رغم وجود تمام این سیاهی‌ها و اخبار تلخی که مدام هم بازتولید می‌شوند، از چیزی می‌نویسم که می‌تواند حتی برای لحظاتی هم که شده، حس خوب و غرور عجیبی را به آدم بدهد. این بار علی‌رغم تمام اخبار منفی، تمام بازی‌های رسانه‌ای و تمام سرکوفت‌هایی که دیده می‌شود، می‌توان از یک اتفاق خوب نوشت و حداقل سرمان را بالا بگیریم و بنویسیم و روایت کنیم از یک دستاورد ملی که مثل خیلی چیزهای دیگر که روسیاهی و شرمندگی‌اش برای ما و آنهایی که کلی ادعا و اظهارنظر در ارتباطش کردند چیز دیگری باقی نماند، این یکی اتفاقا جواب داده و خوب هم جواب داده است. این بار بنویسیم از دستاوردی که هم علم است و هم تجربه، چیزی که ماندش را جز چندتایی از غول‌های دنیا که همیشه در صف اول تولیدش بودند، ما هم داریم و توانستیم خودمان تولید کنیم و به این تولید افتخار کنیم؛ واکسن ایرانی کرونا!

ابوالقاسم رحمانی دبیر گروه جامعه

تا وقتی امکان پیشگیری و علاج در داخل وجود دارد، چرا از آن استفاده نکنیم؟

روز گذشته رهبر انقلاب واکسن ایرانی کرونا ساخت شرکت دارویی برکت راتزریق کردند و به قول یکی از دوستان، یک فریم ماندگار و امیدبخش در تاریخ ایران ثبت و ضبط شد. از حمایت شخص اول مملکت از دانشمندان جوان ایرانی که علی‌رغم تمام نارسایی‌ها و محدودیت‌ها، توانستند این امر را بین چند کشور محدود تولیدکننده واکسن کروناثبت کنند. رهبری بعد از تزریق واکسن ایرانی کرونا(کوویران برکت) باتشکر از همه دست‌اندرکارانی که با دانش، تجربه و کوشش علمی و عملی خود کشور را از این افتخار ملی و کار آبرویش برخوردار کردند فرمودند: «از وزیر محترم و همه مجموعه بهداشتی و درمانی کشور، از آقای مخبر و همکاران‌شان که در این قضیه نیز همچون مسائل دیگر با دلسوزی، علاقه‌مندی، ابتکار و توانایی ظاهر شدند، و از آقایان دکتر مزندی و دکتر سجادی به دلیل مراقبت‌های همیشگی از وضع سلامتی بنده، صمیمانه تشکر می‌کنم. اصرارهایی از چندماه قبل برای تزریق واکسن به بنده وجودداشت. من اولاً مایل نبودم از واکسن غیرایرانی استفاده کنم بنابراین گفتم منتظر واکسن ایرانی می‌مانم؛ چراکه باید این افتخار ملی را پاس بداریم و تا وقتی امکان پیشگیری و علاج در داخل وجود دارد، چرا از آن استفاده نکنیم؟ البته وقتی نیاز باشد، استفاده از واکسن خارجی در کنار واکسن ایرانی نیز ایرادی ندارد اما باید به واکسن ایرانی احترام بگذاریم و از همه دانشمندان جوان، پرتلاش و فعال در تولید این واکسن و سایر مراکز که در کشور مشغول تولید واکسن هستند، تشکر کنیم. علاوهبر اصرار به استفاده از واکسن ایرانی، تاکید داشتم که دریافت واکسن در نوبت طبیعی خود انجام شود که امروز بحمدالله افراد بالای ۸۰ سال و هم‌سن بنده، اغلب واکسن را دریافت کرده‌اند. در کنار تولید قوی، سریع و بهنگام واکسن، اسناد و مقالات علمی آن را نیز برای آگاهی دنیا از کار بزرگ خود آماده و منتشر کنید.» بعد از رهبری، سعید نمکی، وزیر بهداشت هم خاطرنشان کرد: «درخصوص واکسن، از ابتدا برای خرید و همچنین انتقال دانش فنی اقدامات انجومی انجام‌شده‌وستاداجرابی فرمان حضرت امام‌نیز علاوه‌بر واکسن در تامین‌ماسک‌ودستگاه‌اکسیژن‌ساز همکاری بسیار مناسبی انجام داد. پس از آنکه ما مجوز واکسن را صادر کردیم، رئیس‌جمهور آمریکا اعلام کرد امکان انتقال واکسن به ایران وجود دارد که نشان داد حرف‌های قبلی آنها دروغ بوده است. تا پایان مردادماه گروه‌های آسیب‌پذیر، بیماران صعب‌العلاج و افراد بالای ۶۰ سال واکسن دریافت خواهند کرد و پس از آن دانش‌آموزان و عوامل مدارس در نوبت تزریق قرار می‌گیرند. یک گروه ویژه برای ثبت مستندات علمی واکسن‌های مختلفی که در کشور درحال تولید هستند و از این مستندات به سازمان‌های جهانی انجام خواهد شد. همچنین باید از ماسک استفاده‌شده‌چرا که واکسن احتمال بیماری سخت را پایین می‌آورد اما همچنان احتمال ابتلا وجود دارد.» همچنین مخبر، رئیس ستاد اجرایی فرمان حضرت امام(ره) نیز تزریق واکسن ایرانی به رهبر انقلاب اسلامی را اتفاقی منحصرنفرد و ترجمه عملی اندیشه‌نفسخ داخلی و انکادی‌به جوانان و تلاش‌های بیش از ۲۰۰ جوان ایرانی به میانگین سنی زیر ۳۰ سال دانست. او با اشاره به تلاش‌های محققان شرکت‌های دانش‌بنیان در تولید انبوه و کنترل‌اتر و داروهای مانند رمدسیویر، گفت: «تا پایان شهریورماه بخش عمده‌ای از نیاز کشور به واکسن تامین خواهد شد.»

ایجاد زیرساخت ما را برای آینده و موارد مشابه کووید ایمن می‌کند

رهبری به نکتات اهمیتی در خلال سخنان‌شان بعد از دریافت دوز اول واکسن کوویران برکت اشاره کردند که جا دارد کمی بیشتر و مبسوط‌تر به آنها پرداخته شود. نکته اول در سخنان ایشان مساله حمایت از واکسن ایرانی است. تولید داخل همان طور که پیش‌تر اشاره کردم از سوی برخی افراد در داخل کشور مورد انتقاد واقع شده است. انتقاداتی که بخشی از آن از سر دلسوزی است، اما بخش دیگری از آنها از سر عناد و عدم‌اعتقاد به توان داخلی است.

مساله دیگر ماجرای انتشار مقالات علمی مربوط به واکسن ایرانی است تا هم تاییدیه‌های بین‌المللی را اخذ کند و هم گترانی جمع کثیری از دانشمندان و متخصصان که مدت‌هاست چشم انتظار انتشار پیوست علمی واکسن‌های داخلی هستند مرتفع شود. نکته دیگری هم که لازم است خودمان به آن توجه داشته باشیم، تبلیغات سوء علیه واکسن کرونا و به تبع آن واکسن داخلی است که بیشتر از سمت مدعیان طب سنتی و طب اسلامی طرح می‌شود. در ارتباط با این موضوعات و اهمیت دستیابی ایران به واکسن ایرانی کرونا و ایجاد زیرساخت در تهیه و تولید اقلام دارویی و واکسن تا محمدحسین یزدی، رئیس مرکز تحقیقات واکسن دانشگاه علوم پزشکی تهران گفت‌وگویی انجام دادیم و او در این رابطه به «فرهیختگان» گفت: «در مرکز تحقیقات واکسن تولید داخلی واکسن داریم، امروز بر هیچ کسی پوشیده نیست. با شرایط کنونی و نیاز اورژانسی دنیا به واکسن هر کشوری که توان علمی و زیرساختی لازم برای تولید واکسن را داشته باشد ولی این کار را نکنند و به امید شرکت‌های سازنده واکسن باقی بماند، درواقع به کشور خیانت کرده است، به‌دلیل اینکه الان با توجه به اینکه یک سال و خرده‌ای تلاش برای تولید واکسن داریم، برنامهریزی‌واکسنیاسیون‌ما طبق آن چیزی که می‌خواستیم، پیش‌رفته‌است؛ یعنی نمتنها در واردات موفق نبودیم، بلکه در تولید داخل به تاخیر افتادیم که به‌دلیل همین انتقاداتی بود که بعضاً از ابتدا وجود داشته است درمورد اینکه چرا تولید کنیم و چرا سراغ تولید داخلی برویم. یک‌بار دیگر نیز بیان کرده بودم که در بحث کووید فقط نباید کووید را دید، بلکه این یک پاندمی است که یک درس عبرت به جهت‌های مختلف برای دنیاست؛ یعنی کووید منشأ و مبدأ هر چیزی است، بعد از آن یادارایم و الگوی بهداشتی ما تغییر می‌کند و یکی از مولفه‌های این تغییر به وجود آوردن زیرساخت‌های موجود برای مواجهه با چنین شرایطی است؛ یعنی باید آماده‌شوید، برای اینکه اگر خدای نا‌کرده پاندمی دیگری اتفاق افتاد. این بعید نیست. همه دانشمندان علوم پزشکی به این موضوع به شکل یک شک و آلزام نگاه می‌کنند که ممکن است ما مجدداً با یک بیماری برخورد کنیم که به این شدت مسری و پاندمیک باشد. فارغ از بحث اینکه دستکاری شده یا طبیعی باشد. برخی معتقدند دستکاری شده‌برخی معتقدان این طبیعی به وجود آمده است. اصلاً به این بحث ورود نمی‌کنیم، به این بحث ورود می‌کنیم که اگر چنین مسأله‌ای مجدد پیش بیاید، ما باید زیرساخت داشته باشیم یا باید منتظر بمانیم واکسن آن در دنیا ساخته شود و اینکه چه زمانی به دست ما برسد؟ به‌رحال باید قبول کنیم شرایط ما شرایط معمولی نیست. به‌صورت ظالمانه، یکطرفه ما را تقریباً به لحاظ روابط تجاری با دنیا ازبازه کرده‌اند. این اتفاق افتاده و نباید دارای زیرساختی بود که خود پاسخگوی نیاز سلامت کشور باشیم؟ این الزامی است که اگر کسی کوچک‌ترین ذره‌ای از انصاف داشته باشد در این مورد شک نمی‌کند که باید واکسن داخلی می‌ساختیم.»

یزدی ادامه داد: «بعدبعدی قضیه این استت که باید هر چیزی بود را واکسن تلقی کنیم؟ خیر. دنیا هم این کار را نمی‌کند. همین الان برای واکسن فایزر ومدرنا که سازمان بهداشت جهانی هم بدان مجوز داده، مجوز مصرف اضطراری نوشته شده است. چیزی که وزارت بهداشت ما هم برای کوویران برکت قید کرده است. زمانی می‌گوییم یک چیزی کاملاً ایمن است و هیچ مشکلی درباره آن وجود ندارد که وقتی مارکت‌شد، مدتی از آن بگذرد و از آن هیچ گزارش منفی نداشته باشیم. گزارش‌های منفی دارویی هم حتی داریم، که مسبقوبه‌سابقه‌است. حتی درباره داروهایی چون رانیتیدین که مثل نقل‌ونبات در خانه هر کسی مصرف می‌شد، چند وقت گذشته دیدیم با گزارش‌هایی که بیرون می‌آید و جمع‌بندی‌هایی که انجام می‌شود، این دارو باید از بازار جمع‌آوری‌شود؛ به‌دلیل اینکه می‌تواند منجر به سرطان شود و از بازار جمع‌آوری‌شد. آیا رانیتیدین قبلاً نت‌نشده‌بود؟ قبلاً به‌عنوان داروی ایمن شناخته‌نشده‌بود؟ بله، ولی زمانی که مشخص شد یکی از ترکیبات این فرمولاسیون می‌تواند عامل سرطان‌زایی باشد از بازار جمع‌آوری‌شد. بنابراین هر دارویی که در بازار داریم در کارآزمایی بالینی ۴ است که به آن ارزیابی پس از بازاریابی گفته می‌شود. سازمان غذا و دارویکی از وظایفی‌که دارد، رصد این امر است. درمورد این واکسن‌ها که دارای مجوز مصرف اضطراری هستند، این احتیاط و قید وجود دارد که ببینند در جمعیت زیاد، مصرف منجر به عوارض جدی می‌شود یا خیر. این در بعد اینکه باید واکسن داخلی را می‌داشتیم و نمی‌توانستیم منتظر واکسن خارجی باشیم اما باید تایید شده باشد، کار علمی آن انجام شده باشد، عده دیگری هم به این امر نگاه می‌کنند که اساساً واکسنیاسیون برای چیست. ما نیاز نداریم و در طب سنتتی یا در بحث‌های مربوط به طب مکمل دارای نسخ غنی و خوبی هستیم و داروهای گیاهی پیدا می‌شود که درباره آن حاشیه‌های زیادی ایجاد می‌شود، له و علیه آن زیاد صحبت می‌شود. من به یک موضوع اکتفا کنم که امروز دنیا با لاتفاق به این نتیجه رسیده‌اند که برای مهار این پاندمی هیچ ابزاری همچون واکسن برای فرد سالم اثرگذار نیست. واکسن را به فرد سالم می‌زنیم، واکسن را به فردی که بیماری ندارد تأییماری را نگیرد. هیچ ابزاری مشابه این وجود ندارد. یعنی در طب سنتتی ممکن است دنبال یک‌سری نسخی بگردید که دارای مواد موثره‌ای باشد که اگر کسی مبتلا به کووید شد، روند درمان آن را تسریع کند. به‌عنوان طب مکمل در درمان‌های رایج قرار گیرد و کمک کند فرد سریع‌تر خوب‌شود ولی محال است چیزی را پیدا کنید که فرد بخورد و کووید نگیرد. این در طب سنتتی محال است. در طب سنتتی و طب مکمل چیزی به نام واکسن و پیشگیری نداریم. تقویت سیستم ایمنی داریم ولی هر چقدر سیستم ایمنی را قوی کنید در برخورد با ویروس ممکن است فرد مبتلا شود و اگر این ابتلا از بعد ایمنی باشد، ایمنی واکسن اختصاصی است علیه آن عاملی که واکسن آن را زده‌اید و درمورد تقویت‌کننده‌های سیستم ایمنی چه در بحث داروهای شیمیایی و چه در داروهای مکمل، سیستم ایمنی را به‌صورت کلی تقویت می‌کنند و علیه عامل خاصی تقویت نمی‌کنند، لذا احتمال ابتلا در آن صورت وجود دارد؛ یعنی فردی که سیستم ایمنی‌اش با داروهای مکمل قوی هم تقویت شده، در مقابل کووید مصون نیست، درصورتی که فردی که واکسن علیه کووید تزریق کرده در مقابل کووید مصون می‌شود. پس این الزام است و در همه دنیا چنین است. اگر به سابقه نگاه کنیم، طب سنتتی چین از ما به‌مراتب جلوتر است اما چین هم برای این موضوع واکسن ساخته است. چندین واکسن هم ساخته‌ومی‌گوید راه مقابله با این ویروس و جلوگیری از توسعه آن، واکسن است و از آنها در طب سنتتی جلودر نیستیم. از دید طب سنتتی هم به این امر نگاه کنیم باید واکسن را در اولویت برای پیشگیری قرار دهیم. برای درمان کار نداریم که برخی نسخ طب سنتتی هم کارایی‌هایی دارند و له و علیه آن صحبت‌هایی مطرح است و باید مقالات علمی درباره آنها چاپ‌شود. باید موضوع مستند شود و باید کارآزمایی‌های بالینی انجام‌شود تا اثبات شود.»

طب سنتتی مکمل روند درمان است، نه پیشگیری‌کننده از ابتلا

یزدی ادامه داد: «بعدبعدی قضیه این استت که باید هر چیزی بود را واکسن تلقی کنیم؟ خیر. دنیا هم این کار را نمی‌کند. همین الان برای واکسن فایزر ومدرنا که سازمان بهداشت جهانی هم بدان مجوز داده، مجوز مصرف اضطراری نوشته شده است. چیزی که وزارت بهداشت ما هم برای کوویران برکت قید کرده است. زمانی می‌گوییم یک چیزی کاملاً ایمن است و هیچ مشکلی درباره آن وجود ندارد که وقتی مارکت‌شد، مدتی از آن بگذرد و از آن هیچ گزارش منفی نداشته باشیم. گزارش‌های منفی دارویی هم حتی داریم، که مسبقوبه‌سابقه‌است. حتی درباره داروهایی چون رانیتیدین که مثل نقل‌ونبات در خانه هر کسی مصرف می‌شد، چند وقت گذشته دیدیم با گزارش‌هایی که بیرون می‌آید و جمع‌بندی‌هایی که انجام می‌شود، این دارو باید از بازار جمع‌آوری‌شود؛ به‌دلیل اینکه می‌تواند منجر به سرطان شود و از بازار جمع‌آوری‌شد. آیا رانیتیدین قبلاً نت‌نشده‌بود؟ قبلاً به‌عنوان داروی ایمن شناخته‌نشده‌بود؟ بله، ولی زمانی که مشخص شد یکی از ترکیبات این فرمولاسیون می‌تواند عامل سرطان‌زایی باشد از بازار جمع‌آوری‌شد. بنابراین هر دارویی که در بازار داریم در کارآزمایی بالینی ۴ است که به آن ارزیابی پس از بازاریابی گفته می‌شود. سازمان غذا و دارویکی از وظایفی‌که دارد، رصد این امر است. درمورد این واکسن‌ها که دارای مجوز مصرف اضطراری هستند، این احتیاط و قید وجود دارد که ببینند در جمعیت زیاد، مصرف منجر به عوارض جدی می‌شود یا خیر. این در بعد اینکه باید واکسن داخلی را می‌داشتیم و نمی‌توانستیم منتظر واکسن خارجی باشیم اما باید تایید شده باشد، کار علمی آن انجام شده باشد، عده دیگری هم به این امر نگاه می‌کنند که اساساً واکسنیاسیون برای چیست. ما نیاز نداریم و در طب سنتتی یا در بحث‌های مربوط به طب مکمل دارای نسخ غنی و خوبی هستیم و داروهای گیاهی پیدا می‌شود که درباره آن حاشیه‌های زیادی ایجاد می‌شود، له و علیه آن زیاد صحبت می‌شود. من به یک موضوع اکتفا کنم که امروز دنیا با لاتفاق به این نتیجه رسیده‌اند که برای مهار این پاندمی هیچ ابزاری همچون واکسن برای فرد سالم اثرگذار نیست. واکسن را به فرد سالم می‌زنیم، واکسن را به فردی که بیماری ندارد تأییماری را نگیرد. هیچ ابزاری مشابه این وجود ندارد. یعنی در طب سنتتی ممکن است دنبال یک‌سری نسخی بگردید که دارای مواد موثره‌ای باشد که اگر کسی مبتلا به کووید شد، روند درمان آن را تسریع کند. به‌عنوان طب مکمل در درمان‌های رایج قرار گیرد و کمک کند فرد سریع‌تر خوب‌شود ولی محال است چیزی را پیدا کنید که فرد بخورد و کووید نگیرد. این در طب سنتتی محال است. در طب سنتتی و طب مکمل چیزی به نام واکسن و پیشگیری نداریم. تقویت سیستم ایمنی داریم ولی هر چقدر سیستم ایمنی را قوی کنید در برخورد با ویروس ممکن است فرد مبتلا شود و اگر این ابتلا از بعد ایمنی باشد، ایمنی واکسن اختصاصی است علیه آن عاملی که واکسن آن را زده‌اید و درمورد تقویت‌کننده‌های سیستم ایمنی چه در بحث داروهای شیمیایی و چه در داروهای مکمل، سیستم ایمنی را به‌صورت کلی تقویت می‌کنند و علیه عامل خاصی تقویت نمی‌کنند، لذا احتمال ابتلا در آن صورت وجود دارد؛ یعنی فردی که سیستم ایمنی‌اش با داروهای مکمل قوی هم تقویت شده، در مقابل کووید مصون نیست، درصورتی که فردی که واکسن علیه کووید تزریق کرده در مقابل کووید مصون می‌شود. پس این الزام است و در همه دنیا چنین است. اگر به سابقه نگاه کنیم، طب سنتتی چین از ما به‌مراتب جلوتر است اما چین هم برای این موضوع واکسن ساخته است. چندین واکسن هم ساخته‌ومی‌گوید راه مقابله با این ویروس و جلوگیری از توسعه آن، واکسن است و از آنها در طب سنتتی جلودر نیستیم. از دید طب سنتتی هم به این امر نگاه کنیم باید واکسن را در اولویت برای پیشگیری قرار دهیم. برای درمان کار نداریم که برخی نسخ طب سنتتی هم کارایی‌هایی دارند و له و علیه آن صحبت‌هایی مطرح است و باید مقالات علمی درباره آنها چاپ‌شود. باید موضوع مستند شود و باید کارآزمایی‌های بالینی انجام‌شود تا اثبات شود.»

ایران بین ۶ کشور اصلی تولیدکننده واکسن کرونا

سینوفارم

نوع واکسن: ژنوم ویروس کشور سازنده: چین

سینوواک

نوع واکسن: ویروس غیرفعال شده کشور سازنده: چین

تامالیا اسپیوتنیک‌وی

نوع واکسن: ناقل ویروسی کشور سازنده: روسیه

بهارت‌بیونک

نوع واکسن: ویروس غیرفعال شده کشور سازنده: هند

کوویران

نوع واکسن: ویروس غیرفعال شده کشور سازنده: ایران

شرایط اضطراری و عدم امکان واردات، محرک تولید داخلی واکسن کرونا بود

بتواند زمینه‌ای برای ارتقای بعدی شما باشد یعنی با این بحث ساخت واکسن کرونای داخلی فضای ایجاد شد که می‌توان روی این فضا و زیربنا برای ارتقا کار کرد. مسلمان این واکنسی که الان داریم، بهترین دنیا نیست ولی جا دارد کار کنیم و به بهترین برسیم. خیلی بهتر از زمانی است که هیچ چیزی در دست نداشتیم. به‌خاطر اینکه نمی‌توانیم بهترین را بسازیم نباید این طور باشد که بهتر را نسازیم و کنار بگذاریم. در این ارتباط که چند کشور تا امروز واکسن کرونا را تولید کرده‌اند، باید این طور بگوییم که به لحاظ کشور چون برخی کمپانی‌ها چندملیتی هستند یعنی آسترانکا بین انگلستان و سوئد مشترک است، حدود ۶-۷ کشور هستند که متولی و متصدی ساخت واکسن هستند، کمپانی‌های ساخت واکسن در اینها قرار دارند ولی خیلی از کشورهای دیگر نیز همکاری می‌کنند یعنی زیرساخت تولید در اختیار دارند. هند هم می‌توان گفت واکسن ساخته و هم می‌توان گفت واردکننده واکسن است، چون همکاری می‌کند و زیرساخت‌های عظیمی دارد و بزرگ‌ترین کمپانی ساخت واکسن در دنیا در هند متمرکز است ولی واکسن هند را نمی‌سازد، واکسن شرکت‌های دیگر را می‌گیرد و آنجا تکنولوژی را توسعه می‌دهد. به تعداد کشورها اگر نگاه کنیم تعداد کمپانی‌های سازنده ۶-۷ کمپانی مطرح در دنیاست که واکسن می‌سازند. خوشبختانه یکی از این ساختارهای واکسنی که مورد تایید قرار گرفت و ان‌شاءالله بعد از چاپ مقاله در ژورنال معتبر دنیا هم می‌توان به آن بسنده کرد و در سبک‌گواکس سازمان بهداشت جهانی هم می‌تواند وارد شود و جنبه صادراتی پیدا کند، واکسن ایران است.»

واکسن ایرانی بیشتر

منتقدان داخلی دارد تا خارجی!

رئیس مرکز تحقیقات واکسن دانشگاه علوم پزشکی تهران افزود: «درمورد واکسن هم همین است و دبروز هم رهبری اشاره کردند در دستورکار قرار گیرد. هرچه سریع‌تر درباره واکسن مقالات علمی، مستندات، مکتوباتی که وجود دارد در دسترس قرار گیرد تا دنیا ببیند کاری را به‌خاطر اینکه صرفاً شعار بدهیم، نکرده‌ایم؛ بلکه کاری را از اساس انجام داده‌ایم و این مستندات است. اگر این مقاله چاپ‌شود، پاسخ خیلی از منتقدان داخلی داده می‌شود. این واکسن خیلی منتقد خارجی ندارد. بیشتر منتقدان داخلی هستند که می‌گویند این واکسن از روی اجبار و اصرار ساخته شده و با سابقه برخی مواردی که قدری شتاب‌زده عمل کرده‌اند و با آن ذره‌بین نگاه می‌کنند. این دارای مستنداتی است که اگر چاپ‌شود، سوال آنها نیز جواب داده می‌شود.»

^[1] واقعیت ماجرا اینکه، در این سه سال واندی کار در روزنامه، نوشتن در حوزه اجتماعی و سرورکله زند یا انواع و اقسام سوزه و صفحه سیاه کردن ها، کمتر زمانی بوده که از خبر خوشی نوشته باشیم، یا اتفاق خاص و خوبی افتاده باشد که من از آن روایتی داشته باشم